

# ЯРОСЛАВ ХАШЕК

# ИСТОРИЯ ОТ ДАЧИЦЕ

Превод от чешки: Светомир Иванчев, Стефан Бошнаков, Василена  
Мирчева, 1998

[chitanka.info](http://chitanka.info)

## I.

Докато крачеше тежко с високите си обуца в един часа през нощта по улица „Водна“, нощният пазач Вачленяк, загърнат в кожуха си и отдал се на скръбната мисъл, че неговият колега Зима през това време допива в стаичката им в кулата на кметството останалата половин бутилка ром, забеляза пред дома на търговеца Вондрак следните неща, които привлякоха вниманието му:

1. Избата на Вондрак — или по-точно, обкованата ѝ с желязо врата откъм улица „Водна“ — беше отворена.

2. Избата беше осветена от малък фенер.

3. Сред стоката, шишетата и сандъците се движеше някакъв мъж.

И накрая, 4. Фигурата на този мъж не напомняше на никого от жителите на Дачице.

Както се вижда, Вачленяк беше добър наблюдател и след като набързо обобщи наблюдаваните факти, застана, изпълнен с учудване, на първото стъпало на стълбището, водещо към избата, и остана там незабелязан пет-шест минути, докато реши какво да предприеме.

Междувременно наблюдаваше непознатия човек, който забеляза присъствието му и прекъсна работата си, състояща се в събирането на различни предмети от склада и поставянето им в чувал.

Ако имаше козя брадичка, този човек щеше да бъде досущ като Ружичка от улица „Жаби“, помисли си Вачленяк и затова попита:

— Вие да не би да сте Ружичка?

— Не — отговори непознатият и от своя страна зададе на учудения Вачленяк следния въпрос: — А вие да не сте нощният пазач?

— Да.

— Тогава заповядайте.

След тази покана Вачленяк слезе по стълбите и остана прав, като все още не разбираше какво става всъщност. Непознатият го подкани да седне на едно от буретата и дружелюбно заяви:

— Аз съм новият търговски помощник на господин Вондрак.

— Не съм чувал да има нов помощник — отбеляза учтиво Вацленяк. — Той винаги си е такъв потаен.

— И още първата нощ ме хвана на работа — продължи непознатият, — сам трябва да подготвя всичко това за експедиция.

Вацленяк се загледа мечтателно в шишетата вино, които новият търговски помощник слагаше в чувала.

— Тъй, тъй — рече той, — разправят, че при Вондрак всички се строшавали от работа.

— Мъча се като грешен дявол — рече момъкът. — Моля ви, отворете онзи сандък там и вижте в него ли е захарта. Ето ви едно длето. Аз още не съм научил кое къде стои.

— Нишестето е отсреща — помогна му Вацленяк.

— Тъкмо се канех да го потърся — рече момъкът и напъха продълговатата кутия в чувала. — Закъде е човек без приятели — усмихна се той и измъкна от ъгъла една бутилка ром. — Вземете, господин нощен пазач, да се подкрепите.

Целият външен вид на непознатия правеше отлично впечатление на Вацленяк, който, трогнат от добрината му, прошепна, докато пъхаше бутилката под кожуха си:

— Господ здраве да ви дава.

Постоя още малко и послуша разказа на новия помощник за големите магазини в големите градове, където работел по-рано.

— Много е трудно да ограби човек такъв магазин, навсякъде има електрически звънци.

— Тъй, тъй — кимаше Вацленяк, — какво ли не измислят хората, и хубави работи, и лоши. Е, хайде, останете със здраве. Задълженията са си задължения.

— Довиждане — сбогува се момъкът, — и аз скоро свършвам и отивам да си легна.

— Довиждане!

Вацленяк излезе от избата, стоплен от мисълта, колко добри хора има на тоя свят. Като този нов помощник на господин Вондрак например — за пръв път го вижда човек, а той вече му подарява шише ром.

— Ама и тоя Вондрак е един — измърмори Вацленяк, като стигна до градската кула. — Как може да не каже, че си е наел нов помощник?

Докато се качваше нагоре по стъпалата на кулата, си помисли, че ако колегата му Зима е изпил останалото половин шише ром, няма да му дава от подареното. Сам ще си го изпие, а Зима ще си хапе лактите, щом е такъв. Така и излезе. Зима беше доизпил останалата половин бутилка, лежеше си в постелята и спеше като праведник. Вачленяк си помисли нещо за едно животно, настани се в леглото, след което отвори внимателно бутилката, отпи, после я надигна още няколко пъти и заспа, благославяйки мислено своя благодетел, новия търговски помощник на Вондрак, когото после видя в съня си. Беше трийсетинагодишен, с черни мустачки и лице, леко набраздено от едра шарка. В съня му постоянно се явяваше фигурата на този добър човек, бутилки с ром обкръжаваха като лавров венец фигурата му. И насън Вачленяк чувстваше колко свиден му е този човек, как не може да откъсне очи от лицето му, огънят на приятелството им стопляше сърцето му и той не спираше да говори, да приказва и да се усмихва на новия търговски помощник...

„Нощес са обрала склада на Вондрак!“ Това беше новината, която на другия ден подтикна жителите на Дачице към най-сериозни разговори, към разнищване на извънредно сложния въпрос, кой го е обрал, и към извънредно сериозния извод, че това навярно са били крадци, и то крадци от другаде, защото в Дачице крадци нямаше. Още веднъж повтарям: „В Дачице крадци нямаше!“ И никога не е имало, поне никой от най-старите хора в града не беше чувал за такова нещо. Все са били външни хора, както си спомнят най-старите граждани — най-старите, тъй като нито в по-старо, нито в по-ново време не е имало случай на кражба освен веднъж, когато един странстващ точилар по време на събора преди пет години открадна с невероятно нахалство посред бял ден един самун хляб, чифт чорапи и една лула, която веднага натъпка и запали, и спокойно си отиде, следван от изумените погледи на жителите на градчето, в което вероятно изобщо не бяха проникнали нито комунистическите идеи, нито дори дълбоката мисъл „Притежаваш ли частна собственост, значи си откраднал“, прилагана по всяка вероятност от странстващия точилар на практика. И после — отново нищо, спокойствието биваше нарушавано само когато се подплашеше някой кон или пък крава, когато прасетата се разболяваха от червен вятър, когато се появяваха цигани и циганки, когато

завалеше дъжд по време на празника Тяло Господне, когато побеснееше кучето на някой от гражданите, когато избухнеше пожар, когато имаше сватба или погребение или когато видеха някой момък да се разхожда с мома от града, без да има признаци, че се кани да се ожени за нея.

Това бяха случаите, които предизвикваха оживление и вълнуваха хората, докато някой нов подобен случай не предоставеше тема за разговори по улиците, под колоните на площада, вкъщи, по кръчмите или в общинския съвет.

„Нощес са обрала склада на Вондрак!“ Тази новина превърна спокойните граждани в сангвиници. Началникът на пощата тичаше по градския площад, отваряше дюкяните един след друг и викаше:

— Чухте ли новината? Нощес са обрала склада на Вондрак!

А след него припикаше пословично спокойният общински съветник Павлоусек, който не се развълнува дори когато по време на лова през есента простреля панталоните на родния си син. Та този спокоен мъж размахваше ръце, спираше всеки срещнат и му крещеше:

— Вондрак го ограбили, Вондрак го ограбили!

И ето че из града вече знаеха всичко, което се беше случило. Търговецът Вондрак както обикновено слязъл сутринта в склада си в избата и видял, че вратата е отворена.

— Уплаших се — разправяше той, — ама така се уплаших, че да не ви разправам. Целият разтреперан слизам долу и внимателно си светя по пътя, сърцето ми беше слязло в петите, защото чичо ми Валоушек веднъж ме заплаши, че ще иде в моята изба да се обеси. Бях си приготвил нож, за да мога веднага да срежа въжето, че той, чичо ми, много държи на думата си, при него всичко е речена дума, хвърлен камък... Слязох аз долу, осветих около себе си, изтървах фенера, извиках, гледам — всичко наоколо червено — и се строполих върху буретата. Така ме намерили.

Жена му, естествено, имаше последната дума. Тя разправяше, подхващайки разказа на съпруга си:

— Сетих се аз (леле, Боже, лоша работа), че щом Франтишек толкова време не се връща от долу, значи нещо не е наред. Слизам аз в склада и викам: „Франтишек, ще ти изстине кафето!“ (Всъщност беше извикала: „Да не мислиш, че пак ще ти претоплям кафето!“) Не се обади. Тогава извиках още веднъж: „Прибирай се веднага, да не

настинеш.“ Пак не се обажда. Слизам долу, гледам — тъмно. Виждам, че има нещо, връщам се в магазина и казвам на помощника: „Господин Войтех, идете да видите къде е мъжът ми“; слиза той долу, а там — тъмно. Слязох и аз и запалихме една свещ. И чак тогава видях цялата поразия. Мъжът ми лежи в несвяст върху буретата: едната му ръка в мармалада, другата в киселото зеле, а лицето му — в сланината. „Леле Божке — викам, — мъжо, ела на себе си, леле Божке, какво ти е бе, човек?“ А Войтех ми вика: „Не бойте се, сигурно е получил удар.“ Разтърсвам го аз, но се наложи Войтех да го залее с вода и чак тогава старият се свести, викна „Обрали са ме!“ и пак взе, че припадна. Поляхме го с вода и той отново дойде на себе си. И вече видяхме как са ни подредили разбойниците. Виното го няма, рома го няма, захарта, нишестето, всичко разровено и пак ни се наложи да придържаме мъжа ми да не падне. Той само се блещеше към ъглите на избата и крещеше: „Предай се или ще те убия!“ После започна да души Войтех и най-накрая се разрева. Той плака, аз плаках, Войтех също плачеше. Изплакахме си очите. Такава поразия, майко Божия, Господ да ги убие тия разбойници! В катрана да се пържат дано!

— Що нещо са отмъкнали — отбеляза Вондрак, — най-малко за сто, сто и петдесет крони стока ми липсва.

Такива и други подобни неща се говореха от сутринта, хората се събираха на групички и лицата на всички бяха почервенели от вълнение.

— Не са били от нашите — заявяваха със задоволство жителите на Дачице с такъв тон, сякаш казваха: — Не сме ние.

Разискванията ставаха все по-оживени, мненията се оформяха все по-ясно, всички се изправяха лице в лице с това обстоятелство и защитаваха единното мнение, че търговецът Вондрак са го обрали, че обирът е бил извършен в неговия склад, че крадците са били двама, ако се съди по стъпките в избата, че щетите са за сто и петдесет крони и че кражбата е била извършена през нощта. Нищо друго не беше известно. И тогава някой се сети да зададе въпрос:

— Ами нощните пазачи?

Та кой друг би могъл да хвърли светлина върху този случай? Разсъждаваха по следния начин: може би нощният пазач (все едно дали е бил Зима или Вачленяк) е срещнал по време на обиколките си непознати хора, не ги е спрял заради почитта, с която се отнасят

всички жители на Дачице към другоселците, но е успял да ги огледа добре или пък е чул гласовете им, така че това, както и описанието на лицата на непознатите, на облеклото и държанието им, може да помогне да бъдат открити извършителите.

— Тази работа трябва да се изясни — обади се един от разискващите, — да изчакаме да чуем какво ще кажат нощните пазачи.

— Отивам да извикам Вачленяк — каза един от гражданите.

И той го видя да слиза от градската кула в отлично настроение и да си свирука някаква църковна мелодия.

— Научихте ли новината? — викна насреща му гражданинът.

— Каква новина, господин Пелишек, това, че Вондрак има нов помощник ли?

— Какви ги говорите — зачуди се Пелишек, — няма друг помощник освен Войтех. Само че нощес му обрала склада.

— Боже Господи! — изтрака със зъби Вачленяк, направи движение, сякаш се опитваше да се хване за някого, и се свлече от стъпалата върху господин Пелишек, който се изтъркаля чак до долу, където се спря и успя да улови Вачленяк, преди да се строполи на улицата.

Но не загуби присъствие на духа и докато го вдигаха от земята, попита:

— Да сте видели през нощта нещо подозрително?

— Аз ли? — запелтечи Вачленяк, който тутакси благодарение на досетливостта си проумя всичко. — Нищо не съм видял. Както виждате, цял треперя. Как може такава нещо, да ограбят човека!

Той остана на мястото си с наведени очи и виждаше насреща си не Пелишек, а онзи, новия търговски помощник с черните мустачки и набразденото от едра шарка лице.

Пред него се разкриваше ужасната действителност, първият му грях, петно върху досегашната му безупречност. Усещаше ясно как, заслепен от лековерието си, е съдействал да бъде обран един негов ближен, съгражданин от Дачице, след като той самият е от Дачице, нощен пазач, комуто хората са поверили имуществото си да го пази през нощта.

## II.

Издирването на крадците не доведе до никакъв резултат. Полицаяте не откриха нищо, да не говорим за двамата общински стражари, така че цялата тази работа остана забулена в неизвестност.

Установи се, че нито Вацленяк, нито Зима са забелязали нещо подозрително по време на дежурството си. Разпитът на двамата нощни пазачи не наведе на никаква следа.

Както се изрази господин кметът, макар и да са се измъкнали от светското правосъдие, крадците ги чака и по-висша инстанция. Ще има да се пържат в катрана.

Тъй че на Вондрак не му оставаше друго, освен търпеливо да очаква след време крадците да се каят навеки за оня ром, за виното, за захарта и нищетето.

А Вацленяк линееше. Споменът за „новия търговски помощник“ го преследваше ден и нощ. Постоянно пред очите му бе надупченото му от едра шарка лице. Усещаше под кожуха си тежестта на подарената му бутилка ром. Това толкова много го терзаше и измъчваше, че дори не допи шишето, чието съдържание му се струваше по-разяждащо и от сярна киселина.

Тикна бутилката в сламеника на леглото си, а сънищата му бяха винаги едни и същи. Сънуваше склада в избата на Вондрак, виждаше себе си да отваря сандъка и да казва: „Ето, тук е нищетето.“ Говори с крадеца, пък той му дава бутилката ром, бутилката е голяма, Вацленяк се опитва да отпие от нея, напъхва си главата вътре, лека-полека се вмъква целият и се удавя.

През това време горкият се потеше, а като се събудеше, се наричаше с имената на всички полезни домашни животни, като най-често повтаряше: „Аз съм говедо, магаре, катър“ и други подобни. А когато си седеше умислен в кръчмата под колоните, посетителите от съседните маси често чуваха: „Новият помощник, новият помощник.“

Някой може би ще завърти глава и ще каже: „Наследствена обремененост.“ Нищо подобно. Просто зачитане на старите обичаи,



почит към прадедите, иначе всички жители на Дачице би трябвало да са наследствено обременени.

Би трябвало да е наследствено обременен гълъбарят Кнедличек, който подобно на баща си се ожени на седемдесетгодишна възраст, би трябвало да е обременен будкаджията Подлоушек, който, следвайки примера на баща си и на дядо си, носеше балдахина по време на празника Тяло Господне и винаги се караше с министратите.

Както и чичо Кейдан, който също като баща си, като дядо си и като прадядо си беше пропил зестрата на жена си и накрая обикаляше роднините си и гледаше на карти.

Консерватизмът си личеше и в частното, и в общественото стопанство. Потокът, който течеше край града, всяка пролет излизаше от бреговете си и заливаше долната махала на Дачице, без на никого да му мине през ума, че един най-обикновен насип би ограничил щетите. Не бяха се сетили бащите, не бяха се сетили и синовете им, така че потокът се беше заинатил и всяка пролет на своя глава си издълбаваше ново русло и най-много си беше харесал площада, заобиколен от стари къщи с еркери и колонади, където ставаха запознанствата с градските моми, понеже и бащите им се бяха запознали с майките им там, което се виждаше от факта, че бяха станали бащи.

Обясненията в любов още от незапомнени времена се правеха в градската горичка. Там имаше седалки, направени от чимове, които бяха много удобни за прегръдка и за „Горещо ви обичам“. Това беше обичайната формула за обяснение в любов в Дачице, любима на синовете не по-малко, отколкото на бащите, и на дъщерите не по-малко, отколкото на майките им, осветена от годините формула на чимовите седалки.

Готвеше се също както преди. Сегашният кмет обичаше да яде свинска зурла, защото и баща му обичаше същото, общинският съветник Пршелочка всяка сряда ядеше краставичен сос, тъй като за господин Пршелочка това бе деликатес, тъй като... — не е трудно да се досетите... и бих могъл да изредя толкова примери, колкото са жителите на градчето.

Консервативни бяха и животните. Редно е да се посочат няколко примера. Конят на покойния каруцар Малва беше инат също като коня на сина му, кучето на хлебаря Брадач куца също като кучето на стария Брадач. В дома на сарача Данек открай време се ражда коте, сляпо с

едното око и с черно петно на челото, което открай време отглеждат, след като удавят останалите животинчета от котилото.

Прасетата на господин кмета винаги тежат двеста килограма, когато дойде време да ги заколят, понеже прасетата на баща му са тежали четиристотин ливри (тоест двеста килограма), когато ги колели, и т.н.

Растителността също не се променя. Ягодите на градинаря Пержинка винаги достигат завидни размери, но само на три корена в ъгъла на градината и през май се изреждат да ги гледат всички жители на Дачице, а той казва същото, което е казвал и баща му: „Бива си ги тия пущини!“

У Прошекови гроздето на лозата около беседката винаги узрява, докато на другите места в Дачице гроздето винаги си остава зелено. Странно е и това, че там винаги намират две чепки, сраснали помежду си, също както открай време сред сливите на овощаря Бързлик винаги откриват сред хилядите плодове две-три сливи с по две костилки, и други подобни.

Ако вземем предвид всички тези обстоятелства, едва ли някой ще се учуди, че семейството на търговеца на сено господин Патърни беше прочуто с това, че винаги най-големият син ставаше народен представител на цялата околия, а като се видеше, че синът му също има пипе в главата, се отказваше от мандата и при следващите избори — понеже Дачице даваше тон на цялата околия — винаги единодушно биваше избран синът Патърни, и така вървеше от поколение на поколение.

А новоизбраният народен представител също като баща си защитаваше консервативните принципи на родния си град, като по време на всички изказвания в парламента, които поначало го отвращаваха, спеше демонстративно в депутатското кресло. Той никога не вземаше участие в гласуванията, за каквото и да ставаше дума, никога не се ядосваше, никога не ругаеше никого. Само веднъж прекъсна едно заседание, като падна насън от креслото и си разби носа, проливайки по този начин за народа кръвта си в парламента... Депутатът Патърни като всички депутати от своя род се държеше безупречно, не е имало случай председателят да го подканва да спазва правилника. Когато не спеше, седеше спокойно край масата в бюфета и правеше сметки за сеното върху брошурите, раздадени от

парламентарната канцелария. Той по принципни съображения никога не произнасяше никакви речи, защото бе убеден, че речта му ще попадне във вестниците, които ненавиждаше от момента, когато един вестник беше написал за баща му следното: „Този многоуважаем депутат, благоразумен търговец на сено, положително няма да ни се разсърди, ако повторим въпроса на един от читателите си: «Трябва ли един търговец на сено непременно да има сено и в главата?»“

Или накратко: бащата Патърни беше депутат, синът му — депутат, а неговият син — и той депутат, синът на сина му — също народен представител... Това се разбираше от само себе си, тъй както че конят на покойния каруцар Малва е инат, а ягодите на градинаря Пержинка винаги достигат дължина пет сантиметра, и то на три корена...

Ето защо от само себе си се разбираше, че сега, след като Франтишек Патърни се е отказал от мандата си, синът му Йозеф Патърни ще бъде депутат на негово място. Вече го наричаха „господин депутат“, вече трябваше да се проведе срещата с избиратели в голямата зала на общината, когато в сдружението на избирателите от Дачице и околните села се получи следното писмо:

Ваши благородия!

Позволявам си да ви уведомя с настоящото, че възнамерявам да се кандидатирам за освободения депутатски мандат на мястото на оттеглилия се господин Франтишек Патърни и освен това възнамерявам да произнеса слово на вашето многоуважаемо предизборно събрание, където ще имам честта да ви се представя.

С дълбоко уважение:

Ян Котларж,  
земевладелец от Мишице

Това се случи три години след като обраха склада на търговеца Вондрак.

### III.

Писмото предизвика неописуемо смайване сред всички слоеве на населението. Изказани бяха не особено ласкави мнения и клубът на избирателите от Дачице и околността в първия момент не беше наясно какво становище да заеме спрямо господин Котларж. Председателят на клуба цяла седмица носи писмото в джоба си, колебаейки се дали да отговори на натрапника.

В кооперативната кръчма „При елена“ близо до старата градска порта се водеха оживени разисквания и господин Йозеф Патърни взе дейно участие в общите дебати. Каза, че му било чудно, много му било чудно. Това беше цялата му реч, след което председателят Бохачек отбеляза, че що се отнася до него самия, учудването му е направо безгранично, а главният предизборен агитатор, чифликчията Жабачек, заяви:

— На мен това ми се вижда мистериозно.

Господин Карловец пък се изправи, размаха разгорещено ръка и заяви:

— В случай че... — той направи пауза и завърши с думите: — Я стига сме говорили за това, само си губим времето!

Часовникарят Крищоф, който винаги ходеше да гласува с черен костюм и бяла вратовръзка, направи твърде остроумна забележка, като предложи:

— Нека изчакаме да видим как ще се развият нещата. Тогава ще се чуе последната ни дума.

Нека изчакаме! Това беше най-доброто възможно решение. Засега се изказваха предположения, с какво облекло ще пристигне господин Котларж от Мишице на предизборното събрание, и всички искаха да разберат какво ще каже и дали ще обясни какво го е накарало да се кандидатира.

Той не го правеше нито от тщеславие, понеже беше скромнен човек, нито пък защото бе недоволен от начина, по който господата Патърни защитаваха интересите на всички жители на този край, нито

поради внезапна промяна на политическите си възгледи. Нищо подобно — той все още беше консерватор като всички жители на Дачице и околните села и политическите му възгледи по нищо не се различаваха от политическите възгледи на господата от семейство Патърни, чийто чист и безупречен принцип гласеше: „Дайте Божието Богу, а Императоровото — Императору!“ и беше написан над входа на магазина им.

И той като тях почиташе всичко украсено с императорските два цвята — черния и жълтия, обожаваше околийския управител и се беше абонира за немскоезичния държавен вестник, макар да не знаеше немски.

Патърни и той бяха духовни близнаци. Но ненадейно му бе хрумнало, че би могъл да се кандидатира за депутат.

Една нощ сънува, че при него пристига полицейският старши подофицер, когото уважаваше, и му казва: „Господин Котларж, не искате ли да станете депутат?“

Той цял ден мисли за това, което беше сънувал, а когато на следващата нощ му се присъни околийският управител, който идва при него и му казва с усмивка, потупвайки се по корема: „Уважаеми колега, имайте добрината да се кандидатира“, реши, че тези благоразумни сънища са Божия поличба, и си поръча в града визитни картички с надпис „кандидат за народен представител“.

Всъщност, отивайки до града, той щеше да удари с един куршум два заека, тъй като бездруго беше призван да се яви в съда, защото една мома от Мишице го съдеше за бащинство, само че това няма нищо общо с нашата история...

Тъй че господин Котларж се гласеше за срещата си с избирателите в Дачице. Там вече се извършваха приготовленията. Гласяха голямата зала, където щеше да се проведе събранието, почистиха лампите и тавана, като употребиха за целта тесто колкото за два самуна хляб, търкаха пода с груби четки, а прозорецът, чието стъкло беше счупено по време на предизборно събрание, бе поправен от стъкларя Лацовка, който не поиска никакви пари нито за стъклото, нито за труда. Такива хора не се раждат вече.

А когато из града се разнесе новината, че залата вече е готова за толкова важната среща, хората започнаха да дращят с тебешир черти по вратите, като ги изтриваха една след друга със захода на слънцето

— първо едната, после другата и накрая и третата, а когато изтриха и последната, това означаваше, че на другия ден, в неделя, в три часа следобед ще очакват с нетърпение да започне събранието, на което ще се появи натрапникът, за чието съществуване наистина знаеха, но с когото, с изключение на двама-трима души от Дачице, никой не бе разговарял, понеже Мишице е на цели шест часа път от Дачице, а да изминеш такова разстояние, за жителите на Дачице бе все едно да кажеш: „Тръгвам пеш от Прага за Унгария.“

## IV.

Всичките три предходни глави служат само като увод, защото имат отношение единствено към това, как след предизборното събрание репутацията на Дачице и на жителите на града падна много, как надлъж и нашир започнаха да ги наричат варвари и как, когато не можеха да се сетят за името на града им, ги наричаха „ония телета“ или нещо подобно.

Тъкмо това ме вдъхнови да хвана перото и да разкажа за забележителните събития, които се разиграха в Дачице, събития, заслужаващи да се опишат, да се четат, да се изказва съмнение в достоверността им.

Sit venia verbo!<sup>[1]</sup>

## V.

Един прекрасен летен следобед гражданите на Дачице седяха в градината на бирарията „На стрелбището“ заедно със своите съпруги, синове и дъщери и слушаха на халба бира, производство на тяхната пивоварна, музика, собствена композиция на капелмайстора на техния оркестър.

Местоимението „наш“ играеше голяма роля в живота им. Бирарията беше тяхна, стопанинът ѝ беше техен, всичко, което виждаха около себе си, им принадлежеше.

Седяха сред свои хора около кръглите маси, а над тях шумяха дървета, над чиито корони се синееше небето, и когато погледнеха към него, се усмихваха доволни, сякаш и небето над Дачице си беше тяхно.

Сред клоните на дърветата пееха птици, техните птици, понеже те ги хранеха и те се грижеха за тях, свидетелство за което бяха дървените къщички, светлеещи сред листака.

Келнерът, който ги обслужваше, също беше техен — родом от Дачице, човек, който в делничен ден работеше като шивач, а в неделни и други празнични дни обслужваше посетителите в градския ресторант-градина „На стрелбището“.

Масите, около които бяха насядали, бяха изработени от дачицкия столар Рамлик, чашите, от които пиеха, бяха доставени от дачицкия стъklar Колечек, покривките върху масите бяха от магазина на местния платнар Малена, а пурите, които пушеха, бяха от тютюнопродавницата в Дачице, също както и енфието, което смъркаха.

Хлебчетата, които хапваха, бяха произведени от дачицкия пекар Брадач. Ако някой си поръчаше пълнени чушки, можеше да бъде сигурен, че яде месо от говеда местно производство.

А погледнеха ли надолу от склона, на който беше разположен ресторантът, виждаха Дачице, своето родно място, червените керемиди по покривите на старите къщи, еркерите, колоните, статуята на свети Йосиф на градския площад, върху камбанарията на тяхната църква блестеше кръстът, виждаха се разнебитената галерия и продупченият



покрив на градската кула, а наоколо — червени покриви, додето ти стига погледът, чак до рекичката, отвъд която се намираше предградието Пшари с къщурки, покрити със слама, и там градът свършваше. И като кръг около града им се простираха техните ниви, зеленееха се ливадите им, тъмнееха горичките, по-големите гори и нискораслите храсталаци, където се намираше техният ловен район с техните зайци, яребици, пъдпъдъци и врабци.

Ето защо те си седяха толкова доволни, заобиколени от свои неща. Музиката свиреше, те викаха „бис“ и ръкопляскаха въодушевено и ето че отново се разнасяха звуците на композицията на капелмайстора на Дачице, който всъщност беше майстор зидар, а освен това прекрасен човек, съчинил вече цели шест пиеси, които, вярно, пет пари не струваха, но се харесваха на съгражданите му, защото бяха композирани от техен земляк. „Бис!“ Вече за двайсети път днес капелмайсторът подхвана новата пиеса, която те съпровождаха с тихо подсвиркване и тананикане, пивото днес беше особено резливо, въздухът — спокоен и приятен, на небосвода нямаше нито едно облаче и беше тъй приятно да си седиш, да си пийваш, да си приказваш и да подвикваш: „Бис, господин Змързлик!“

До самата веранда, където свиреше оркестърът на даровития майстор зидар, състоящ се от един крояч, един кожухар, трима търговски помощници и един стражар, имаше две кръгли маси, сложени една до друга, около които бяха насядали градските първенци, и никой от гражданите, когато се случеше да мине покрай тях, не пропускаше да се поклони и да им пожелае: „Приятен ден, моля.“

Там седяха господин Йозеф Патърни, когото вече смятаха за депутат, до него съпругата му Анна, и двамата добре охранени и гладко избръснати — нещо, което по отношение на съпругата му другаде би дало повод за насмешки, но не и в Дачице, а редом с госпожа Анна — дъщеря им Анежка, наричана галено Нежа. До нея пък бе седнал синът на общинския съветник Матоушек, двайсет и осем годишният наследник на магазина на баща си, от своя страна този баща седеше до господин Патърни с лице, почервеняло от щастие — винаги се изчервяваше така, когато виждаше своя Франтишек рамо до рамо с госпожица Нежа, което за него не само беше голяма радост, а и го подтикваше да си мисли с удоволствие, че един ден двамата ще бъдат добра съпружеска двойка, както често си говореха с господин Патърни.

Редом със съветника Матоушек седеше господин кметът Боуржичек с пищната брада, който час по час смъркаше енфие и закриваше лицето си с голяма червена кърпа. До господин Боуржичек бе седнал общинският съветник Пршелочка, възрастен мъж и голям шегобиец, който постоянно се смееше и раменете му се тресяха. До него пък беше доктор Велишка, също стар човек, който лекуваше едва ли не всичко с вода и казваше на пациентите си: „Без волята Божия и косъм няма да падне от главата ви!“ Докторът беше от старата школа и случеше ли се да умре негов пациент, в деня на погребението той не ядеше блажно и не пушеше.

Той тъкмо разговаряше с пощенския началник Бертик, бивш полицейски вахмистър, който имаше навика да се чеше по носа, отначало бавно, а после все по-бързо, когато някой му разказваше нещо.

Господин Бертик казваше: „Jawohl, mein Freund“<sup>[2]</sup> и смъркваше енфие от брезовата табакера на общинския съветник Павлоусек до него, седнал спокойно и по обичая си замислено мърдащ челюсти, привеждайки ушите си в движение и те полека потрепваха, на което скришом се подсмивваше седналата насреца му госпожица Нежа, руса мома, и ръчкаше с лакът бледия Матоушек, а той пък възпитано се прокашляше, криейки устата си с комат хляб.

Господин Пршелочка поддържаше веселото настроение на цялата компания. Разказваше вицове, които не бяха обидни за никого и на които биха могли да се смеят и дамите, което те правеха постоянно и на висок глас. Нежа направо врецеше от кикот, а госпожа Анна хохотеше басово и потупваше с дебелията си ръка съпруга си по гърба.

Началникът на пощата се смееше „ха-ха“, докторът — „хе-хе“, кметът — „хъ-хъ“ и кихаше, господин депутатът се смееше с „хо-хо“, а господин Матоушек и синът му казваха „хи-хи“. Ама че смешни бяха тия анекдоти!

Другаде едва ли биха ги харесали, но в Дачице ги смятаха за безценни бисери неподправен хумор и изобщо не се притесняваха постоянно да прекъсват разказа на дачицкия цар на анекдотите господин Пршелочка с най-различни забележки и коментари, понякога не по-малко остроумни от самите вицове.

— А сега — рече Пршелочек, когато капелмайсторът съобщи, че следва пауза, за да могат музикантите да се подкрепят — ще ви

разкажа страхотна история за една лисица.

— Охо, за лисица, ама и вие сте един лисугер — разсмя се господин кметът и смехът му бе подет от цялата компания. — Разкажете за оная лисица, стара лисица такава!

Отново смях. Господин Пршелочка отпи от бирата си и заразказва:

— Веднъж отидох на гости на чичо си, лесничея.

— Ама вие имате чичо? — попита невинно господин Патърни сред бурно веселие.

— Да, тъкмо него бях тръгнал да посетя.

— Ама сам ли? — попита общинският съветник Матоушек, намигайки смешно на сина си.

— Да, сам и като пристигнах при чичо си, лесничея...

— ... се събрахте двама шмекери — подметна на развеселената компания пощенският началник.

— Чичо ми, лесничеят, ме посрещна много сърдечно...

— Не вярвам да ви е разцелувал — ухили се господин докторът.

Нов смях.

— ... и ми вика: Тук има много лисици...

— И един лисугер — не пропусна да се възползва от случая господин кметът, за да повтори каламбура си сред смеховете на градските първенци.

— ... И те правят толкова много бели, че ще трябва да им сложа за примамка наденици със стрихнин.

— Стрихнин ли? — отбеляза господин пощенският началник. — Когато работех в полицията, разследвах една отровителка. Беше отровила мъжа си и случаят беше доста заплетен, защото и тя се обеси.

Госпожица Нежа се разсмя и на това.

— Та чичо свари надениците, натъпка ги със стрихнин и ги разхвърля зад горското стопанство.

— Добър апетит! — разсмя се общинският съветник Матоушек. — Имаше ли достатъчно наденици?

— Много бяха — отвърна разказвачът на смешни истории. — И един ден, тъкмо отиваме зад горското стопанство да проверим какво става, що да видим...

— Наденици със стрихнин — рече господин кметът.

— Това да, а също и една лисица, застанала точно срещу нас. Чичо свали пушката и стреля. Бум! Лисицата обаче продължава да си стои като закована. Чичо зареди отново и бум! Лисицата ни мърда, ни шава. То се знае, че ни се видя много чудно, и хукнахме към нея да видим какво става. И знаете ли каква беше работата? — господин Пршелочка направи пауза, усмихна се и сред напрегнатото мълчание на цялата компания добави: — Лисицата така се беше натъпкала с тия отровени наденици, че не ѝ останало време дори да се гътне...

— Ха-ха! Хе-хе! Хъ-хъ, пчхи! Брей, да му се не види! Хо-хо! Хи-хи!

Смееха се всички, а на околните маси, като чува градските първенци да се смеят, и там се разсмяха. Смехът продължи дълго.

— Ама и вие сте един лисугер — кискаше се господин кметът. — Много я биваше тази история!

Музикантите отново бяха излезли на верандата, зазвуча бурно „Бис!“ и капелмайсторът даде знак за двасет и трети път да се изсвири новата му композиция „Сватбата на котарака“. Госпожица Нежа прошепна на майка си:

— Ще ми позволиш ли да се поразходя с господин Матоушек?

Госпожа Анна се усмихна и кимна. Младите станаха и се отдалечиха от масата сред многозначителния смях на останалите, които поклащаха пръсти към тях.

Музиката свиреше, птиците пееха, а посипаната с пясък пътека, която водеше към градската горичка, беше не по-малко примамлива от сянката на самата горичка и от приглушената тишина, царяща над седалките от чимове в нейните дебри.

Госпожица Нежа крачеше до младия Матоушек, който вървеше като агънце, без да поглежда нито наляво, нито надясно, и изпитваше някаква боязън.

Той говореше на Нежа за лисиците, за господин пощенския началник, както и за покачването на цената на захарта.

Госпожица Нежа пък се опитваше да насочи разговора в друга посока. За това, как Пепичек Кейхак целунал зад портата Марженка Лойкова, от което младият Матоушек, щом се озоваха в градската горичка, се свлече ужасен на седалката от чимове.

Щеше му се да ѝ каже, че я обича, че ще наследи магазина на баща си, че и него ще го изберат за общински съветник, колко пъти

вече му се искаше да ѝ го каже, само че винаги, както и преди две седмици на същото това място, се сепваше и подхващаше разговор за газените лампи.

Тук беше приказно. Някъде отдалеч се носеше музика, дърветата и храстите хвърляха много приятна сянка, тъмната зеленина наоколо ухаеше. Нежа седеше до него, очарователна в роклята си от лесно перящ се памучен плат...

А Нежа? Тя бе тъжна. От две години вече води младия Матоушек в градската горичка, дава му да разбере, че иска само да ѝ го каже, да се изкаже, а той винаги обръща разговора към повишаването или намаляването на цените на стоките...

— Много сте разсеян, господин Матоушек — каза му Нежа, докато той дъвчеше, без да бърза, една клонка от свирчовина.

— Така е — отговори Матоушек. — Вчера пак изпуснах две шишета на земята. Едното стана на нищо — добави той с въздишка.

— А защо сте толкова разсеян?

— Моля ви, не ме мъчете толкова — рече тъжно Матоушек. — Подхлъзнах се и това беше.

— Ами защо се подхлъзнахте?

— Защото си мислех за нещо.

— А за какво си мислехте?

Матоушек се изчерви.

— Ами... трябва да пренареждаме рафтовете и освен това...

И млъкна.

— Какво друго, господин Матоушек?

— Ами мислех си за днес, госпожице Нежа. Очаквах този ден с нетърпение. Господин Пршелочка е твърде забавен...

Нежа въздъхна, помълча, а след това каза:

— Марженка Лойкова ми каза нещо много чудно. Ако някой господин настъпи някоя госпожица по крака, това значи, че ѝ се обяснява в любов. Какво ще кажете, а?

Младият Матоушек се изправи, отново седна и изведнъж припряно настъпи госпожица Нежа по обувката, а тя веднага изпищя:

— Не този, левия, на десния имам мазол!

И Матоушек с най-сериозно изражение настъпи Нежа по левия крак и се изчерви от радост...

Както се вижда, неделният следобед премина при пълно задоволство, а откъм „Стрелбището“ се носеше чак дотук бурното „бис“, с което подканяха капелмайстора да изсвири за два̀сет и четвърти път новата си музикална пиеса...

## VI.

Чудна идилия беше, а и да не забравяме, че хората от Дачице бяха много щастливи и се обичаха, разбира се, спокойно и без бурни страсти. Тук никога никой не се беше бесил заради нещастна любов, никога никой не беше убивал заради нещастна любов, понеже в Дачице се влюбваха помежду си само хора, които можеха да се обичат и които знаеха, че нито от едната, нито от другата страна биха могли да бъдат поставяни пречки пред тяхната любов.

В Дачице едва след като направеше любовно обяснение пред госпожицата, младият (а и не толкова младият) господин за пръв път можеше да се появи с нея на обществено място и по този начин да извести на всички граждани, че вече има намерение да се задоми, а семейният съюз се радваше в Дачице на необичайната почит и само в предградието Пшари сред дребните земеделци от време на време избухваше семейна разправия, която обикновено свършваше с това, че по настояване на съпруга жена му се викаше в общината, където кметът я смъмряше.

А любовта на жителите на Дачице беше безупречна. Децата никога не се раждаха преди сватбата, нито пък само месец след нея... За свободна любов никой не беше и чувал, камо ли пък практически да я прилага; ето защо съпрузите се ухажваха взаимно, никой не нарушаваше Божията заповед: „Не пожелавай жената на ближния си!“ Както вече споменах, споровете бяха много редки. За да го докажа, успях да съставя нещо като статистическа таблица на по-известните съпружески недоразумения през последните десет години:

<b>Година</b>	<b>Име на съпругата или съпруга, наругал другия или нещо подобно</b>	<b>Причина за спора между съпрузите</b>	<b>за</b>	<b>Изречени ругатни и понесени поражения</b>
1894	госпожа кметицата	завръщане делова	от	„Магаре!“, плесница

		вечеринка	
1894	същата	завръщане от кръчмата в четири часа сутринта	„Магаре! Говедо! Радвай се, че не можах да те улуча!“
1895	нищо	нищо	нищо
1896	малоимотната гражданка Машкова от Пжари	изял ѝ порцията грах	изкълчен палец
1896	жената на месаря Коларжик	продал едно теле и пропил парите	„Говедо! Магаре! Добитък такъв!“
1896	същата	продал прасе и пропил парите	същото
1897	нищо	нищо	нищо
1898	Йозеф Йенда, столар (Пшари)	загорела запръжката и разляла отгоре ѝ врящия туткал	дърпал я за косата и повтарял: „Жено, жено!“
1898	същият	отказала да си взема от кума щипка енфие	заплашвал я, че ще ѝ натъпче енфието в устата
1899	нищо	нищо	нищо
1900	господин кметът	хокала го	„До гуша ми дойде! Тая работа няма да излезе на добър край!“
1900	Йозеф Патърни	в петък не му пригответила на обяд мекици	„Не се научи на ред и това си е, на право си за бой!“
1901	нищо	нищо	нищо
1902	Вондракова	хлъцнал три пъти едно след друго	„Какво да те правя, като си такъв загубен?“



1903	Ханка от Пшари	опитал се да я целува в три часа през нощта	„Заспивай веднага, че ще ти светна един!“
1904	нищо	нищо	нищо

Настъпи паметният ден. Двамата градски стражари стояха пред общинския дом, накъдето се насочваха колони от оживени граждани, които направо изгаряха от нетърпение. Край прозореца бе скован подиум, върху който имаше дълга маса и няколко стола. На масата бяха сложени познатата на всички чаша и кана с вода, от които бяха пили всички депутати от рода Патърни.

Като гледаха към чашата, на насъбралите се им ставаше мъчно. От нея сега навярно щеше да пие по време на речта си кандидатът натрапник.

Залата жужеше като пчелен кошер. Поглеждаха към звънеца, с който председателят на предизборния клуб винаги откриваше събранието. Наблюдаваха с почитание тапицирания стол, върху който щеше да седне представителят на околийската управа, и изведнъж като вълна се понесоха думите: „Идва!“

Пристигна кабриолетът на господин Котларж, придружен от кмета на Мишице и двама от най-уважаваните си съселяни.

Докато той влизаше в залата, откъм срещуположната врата полека се запъти към масата господин Йозеф Патърни, придружен от представителя на околийската управа. Трепереше от яд и тракаше със зъби.

Началствата заеха местата си. Първенците от Мишице и шефът им застанаха под трибуната, председателят на предизборния клуб на жителите на Дачице и околните села удари звънеца и събщи сред гробовна тишина:

— Давам думата на господин Котларж.

По този начин той засвидетелства уважението си към другоселците, пък били те и неприятели.

Господин Котларж се изправи, сложи ръка върху масата, поклони се, постави другата ръка на гърдите си и започна да говори тъкмо в момента, когато нощният пазач Вачленяк влизаше в залата.

— Уважаемо събрание! Позволете ми да се представя на уважаемите избиратели: Ян Котларж, чифликчия от Мишице...

Под трибуната гостите от Мишице кимаха одобрително.

— Възнамерявам да се кандидатирам за овакантиеното място на господин Франтишек Патърни, чиито принципи винаги съм уважавал и чиито политически възгледи напълно споделям.

Отзад, където беше застанал нощният пазач Вачленяк, настъпи тревожно оживление. Щом зърна лицето на оратора, Вачленяк изведнъж почувства, че преди години е виждал някъде това лице. Толкова познато му се видя, че запристъпва към трибуната, за да се увери отблизо, че е така.

— Уважаемо събрание — продължаваше да ораторства господин Котларж, — тези възгледи, отлични и прекрасни, ме въодушевиха до такава степен, че възнамерявам да ви помоля да ми гласувате доверието...

Вачленяк, който все повече се приближаваше през навалищата, за да огледа още по-добре познатото лице, изведнъж замръзна на място и пребледня. Той не виждаше нищо друго освен черните мустачки и лицето, надупчено от едра шарка, коленете му се подкосиха, а когато ораторът продължи: „... доверието, което съм заслужил със своите възгледи, с цялата си личност, с безупречното си поведение...“, пребледнелият Вачленяк си помисли: „Ами да, това е онзи, новият търговски помощник от избата на господин Вондрак, когото сънувах непрекъснато — с черните му мустачки и с надупченото му от едра шарка лице.“

Той не успя да чуе следващите думи на оратора: „Ще се сражавам за вас, обещавам, кълна ви се!“, не виждаше нищо друго освен черните мустачки и сипаничавото лице, скочи към масата, сграбчи господин Котларж за врата и изкрещя:

— Познавам ви аз вас, марш навън или ще кажа да ви арестуват, вълн!

Той го разтърси и се опита да го вдигне през масата. Настъпи ужасна врява, сред която се чуваха само пронизителният вик на оратора: „Помощ, за Бога, какво става тук, дръжте го, моля ви се!“ и гласът на Вачленяк: „Ще ти дам аз да се разбереш, на всичкото отгоре депутат искаш да ставаш, а?!“, както и други гласове.

Гостите от Мишице начело с кмета им се втурнаха да помогнат на чифликчията и прекатуриха масата, чиновникът от околийската управа падна от стола си, заля се с вода от каната и се провикна към

падналия в несвяст протоколчик: „В името на закона разпускам събранието!“, с което даде знак за всеобща блъсканица. Всички се опитваха да се докопат до оратора, до високите гости от Мишице и до Вачленяк, когото кметът на Мишице с ритници се опитваше да убеди да остави на мира уважаемия кандидат за народен представител.

Сред тази суматоха всички от Дачице си помислиха, че Вачленяк действа като местен патриот, който брани интересите им срещу външни посегателства, затова се втурнаха към сражаващите се и с общи усилия изнесоха чифликчията и останалите трима мъже от Мишице навън с псувни и проклетия. Юнашката постъпка на нощния пазач събуди у тях самочувствието на бранители на родния град, патриоти и защитници на депутатското семейство Патърни. Те насилиха чиновника и другоселците от Мишице, които побързаха да се качат в кабриолета и да си тръгнат, при което обърканият и изненадан господин Котларж стоеше прав във возилото и без да осъзнава какви ги говори, викаше към сърдитата навалица, която бягаше подир кабриолета:

— Уважаемо събрание, тези принципи, отлични и прекрасни, ме въодушевиха до такава степен, че възнамерявам да ви помоля да ми гласувате доверието...

Той изведнъж се свлече на седалката, провикна се: „Варвари!“ и се разрида сърцераздирателно, а през това време господин Йозеф Патърни подаваше десницата си на бледия Вачленяк на изхода на общинския дом — в ръката си беше сложил една жълтица — и му казваше:

— Да знаете само колко ми харесвате, Вачленяк!

А Вачленяк, чието благоразумие отново се възвръщаше, прошепна:

— Просто не бях на себе си, господин депутат...

---

[1] С извинение за израза (лат.). ↑

[2] Тъй вярно, приятелю (нем.). ↑

# ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

**МОЯТА БИБЛИОТЕКА**



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.